

I S S N 1 3 9 2 - 7 3 7 X

Archivum Lithuanicum 19

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 19

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2017

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),
(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),
UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),
JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),
ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

DOC. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),
HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

PROF. DR. *William R. Schmalstieg* (kalbotyra / linguistics),
PENNSYLVANIA STATE UNIVERSITY, UNIVERSITY COLLEGE

HABIL. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),
JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

Turinys (Contents)

Straipsniai (Articles)

Jurgita Venckienė

Lietuviški XIX a. pabaigos ir XX a. pradžios antkapių užrašai: santykis su bendrine kalba ○ 9

Jurgis Pakerys

Mažvydas ir Augustinas: *imk(it) ir skaityk(it)* ○ 39

Mindaugas Šinkūnas

Senųjų Biblijos vertimų lyginamųjų tyrimų automatizavimas ○ 57

Birutė Kabašinskaitė

Rašmuo <y> antrajame *Knygos nobažnystės* leidime ○ 99

Anna Helene Feulner

John Wilkins' *Essay* (1668) und die 'Londoner Bibel' ○ 113

Giedrius Subačius

Simono Daukanto *Didžiojo lenkų–lietuvių kalbų žodyno* rašymo laikas: 1852–1856, 1857–1858 m. ○ 137

Jurgita Venckienė

Juozapo Arnulfo Giedraičio *Naujas Įstatymas* (1816): santykis su *Evangelijų* leidimais XIX a. ○ 149

Olga Mastianica-Stankevič

Mečislovo Davainio-Silvestraičio dienoraštis: lietuvių inteligento saviraiškos Vilniuje liudininkas (1904–1912) ○ 171

Publikacijos (Publications)

Liucija Citavičiūtė

Iš Goethe's ir Schillerio archyvo Weimare: Abraamo Jakobo Penzelio, Johanno Wolfgango von Goethe's ir Martyno Liudviko Rėzos laišakai dėl lietuvių dainų rinkinio *Dainos oder Litthauische Volkslieder* (1825) ○ 197

Liucija Citavičiūtė

Iš Goethe's ir Schillerio archyvo Weimare: dvi Johanno Wolfgango von Goethe's recenzijos apie lietuvių dainų rinkinį *Dainos oder Litthauische Volkslieder* (1825) ○ 243

Jolanta Gelumbeckaitė

Abraomo Kulviečio ir Stanislovo Rapolionio biogramos XVI Magdeburgo centurijoje ○ 265

Domininkas Burba

Rankraštinis lenkų–lietuvių kalbų žodynelis Eustachijaus Tiškevičiaus dokumentų rinkinyje Vroclave ○ 281

Darius Staliūnas

1886 m. Zacharijaus Liackio traktatas apie lietuvių kalbą ○ 293

Recenzijos (Reviews)

Arūnas Sverdiolas

Recenzuojama: Dainora Pociūtė, *Nematomos tikrovės šviesa. Reformacijos Lietuvoje asmenybės ir idėjos*, 2017 o 317

Vytautas Rinkevičius

Recenzuojama: Pietro U. Dini, „*ins undeudsche gebracht*“. *Sprachgebrauch und Übersetzungsverfahren im altpreußischen Kleinen Katechismus*, 2014 o 325

Felix Thies

Review of: Virginija Vasiliauskienė, Kristina Rutkovska (eds.), Konstantinas Sirvydas, *Punktai sakymų nuo Advento iki Gavėnios* = Konstanty Szyrwid, *Punkty Kazań od Adwentu do Postu*, Kritinis leidimas / Wydanie krytyczne, 2015; Virginija Vasiliauskienė, Kristina Rutkovska (eds.), Konstantinas Sirvydas, *Punktai sakymų Gavėniai* = Konstanty Szyrwid, *Punkty Kazań na Wielki Post*, Kritinis leidimas / Wydanie krytyczne, 2015; Virginija Vasiliauskienė, Kristina Rutkovska, *Konstantino Sirvydo Punktai sakymų* = *Punkty Kazań Konstantego Szyrwida*, Teksto rengimo principai, rodyklės, šaltiniai / Zasady edycji, indeksy, źródła, 2016 o 333

Robert Frost

Review of: Gina Kavaliūnaitė (ed.), *Samuelio Boguslavo Chylinskio Biblija 3. Chylinskio Biblijos istorijos šaltiniai*, 2015 o 339

Roma Bončkutė

Recenzuojama: Domas Kaunas, *Kristijono Donelaičio atminties paveldas*, Studija, 2016 o 349

Veronika Girininkaitė

Recenzuojama: Olga Mastianica, *Bajorija lietuvių tautiniame projekte (XIX a. pabaiga–XX a. pradžia)*, Monografija, 2016 o 363

Regina Venckutė

Recenzuojama: Birutė Vanagienė, *Šiaurės vakarų žemaičių žodynas. Ylakių, Lenkimų, Mosėdžio, Skuodo, Šačių apylinkių šnektos*, 2014–2015 o 371

Diskusijos, apžvalgos, pastabos (Discussions, Surveys, Notes)

Veronika Girininkaitė

Laikraštis *Litwa* prenumeratoriaus akimis o 381

Vilma Zubaitienė

Mokslinė konferencija „Reformacija ir senoji Lietuvos raštija“ o 387

Ona Daukšienė

In memoriam: Eglė Patiejūnienė (1964–2017) o 393

Roma Bončkutė

In memoriam: Vytautas Vanagas (1930–2017) o 399

Veronika Girininkaitė

Vilniaus universitetas

Laikraštis *Litwa* prenumeratoriaus akimis

Šio teksto atsiradimą paskatino šiame 19-ame *ALt* tome publikuojama Olgos Mastianicos knygos recenzija¹. Istorikės stropiai išnarpliota laikraščio *Litwa* leidimo ir nesėkmių istorija palieka atvirą klausimą, kas gi lėmė laikraščio žlugimą. Vos pradėtas leisti daugelio sveikintas ir girtas, jis netrukus tapo skaitytojams nepatrauklus ir galop bankrutavo. Suvokti to priežastis galbūt padėtų nuodugnesnė laikraščio turinio analizė. Vertingas gali būti ir *Litvos* prenumeratoriaus žvilgsnis.

Bent vienas prenumeratorių šiek tiek dokumentavo savo santykį su leidiniu ir jo pokyčius. Veterinarijos studentas Vytautas Civinskis (pasirašydavęs taip pat *Witold Cywiński*, 1887–1910) keliskart paminėjo *Litwą* savo *Dienoraštyje*². Mastianica nurodo išpūdingą laikraščio tiražą – pradėta leisti net 2000 egzempliorių. Tiražo realizuota vos 63–69 nuosimčiai. Žinoma, kad *Litwą* prenumeravo daugiausia dvasininkai, studentų draugijos³, o ne tikslinė auditorija (Lietuvos lenkai ar sulenkėję bajorai, ypač jaunesnės kartos). Studentas Civinskis, prenumeravęs *Litwą* bent 1908–1909 m.⁴, patenka į šią grupę. Kilęs iš lenkiškai kalbančios bajoriškos šeimos, sekęs įvykius Lietuvoje, nuoširdžiai mokėsis „protėvių kalbos“⁵, jis tarytum idealiai atitiko lietuviškančio bajoro idealą.

Šeimos galva Jeronimas Ipolitas Civinskis (1851–1914)⁶ Rusijoje dirbęs geležinkelio inžinieriumi, savo valdą Lietuvoje Mituvą perleidęs nuomininkui, su šešiais savo vaikais bendravo vien lenkiškai. Tai liudija bent jau sūnaus Vytauto išsau-

1 Mastianica 2016; Girininkaitės recenzija žr. šio tomo p. 363–370.

2 Šis 1904–1910 m. rašytas dienoraštis saugomas VUB RS: f. 1, b. D1024 – b. D1052.

Šiek tiek Civinskio raštų yra LMAVB RS: f. 194, b. 3, 10.

3 Mastianica 2016, 99.

4 Mastianicos duomenimis, 1909 m. *Litwą* prenumeravo 476 asmenys.

5 Toks lietuvių kalbos įvardijimas, minėtas Mečislovo Davainio-Silvestraičio kolegų, vartotas ir Civinskio korespondencijoje.

6 Hieronim Hipolit Cywiński, įrašas šeimos genealogijos rekonstrukcijoje (<https://www.geni.com/people/Hieronim-Hipolit-Cywi%C5%84ski/6000000009099892570;2017-08-31>).

goti laišakai. Motinos Antaninos Okuličiūtės (1859–1888) Vytautas beveik neprisi-
minė⁷. Tarp jos giminių Okuličių, su kuriais Civinskių vaikai leisdavo vasaras, vie-
ningumo nebuvo: tolimesnės eilės giminaitis Kazimieras Okuličius bendradarbiavo
Vilniaus lenkiškoje spaudoje, močiutė Juzefa Povickaitė-Okuličienė, žinoma knygne-
šių globėja, priklausė sesers Felicijos Povickaitės-Bortkevičienės suburtų Vilniaus
giedotojų grupei. Tikroji Vytauto močiutė Elena Stankevičiūtė-Okuličienė (1841–1917)
lietuvių kalbos pramoko jau būdama garbaus amžiaus⁸. Galbūt būtent jai Vytautas,
turbūt juokais, laiške prikaišiojo patriotinį užsidegimą: „Dosc' jednak o litewszczyznie,
nie chcę, żeby muj list tak jak Babuni zaczynał i konczył się tym, co mnie prawdę
mówiąc, mniej interesuje, niż wy“⁹. Lietuviškumo idėjos buvo priimtinos ne visai
giminei: atostogaudamas Okuličių dvare Latavėnuose 1908 m. birželį, Civinskis pa-
minėjo rutina tapusius ginčus: „Raz na tydzień staczam walki w obronie świętych
praw litewskiego narodu“¹⁰.

Pats Vytautas, būdamas imlaus proto, apsiskaitęs jaunuolis, dėl Tambove baigtos
realinės mokyklos neturėjo didesnio studijų pasirinkimo. Tėvo siūlyta fizika netraukė,
filologijos, istorijos, medicinos studijoms reikėjo būti išlaikiusiam lotynų kalbos
egzaminą, o realinėje mokykloje gautų žinių tam nepakako. Ketindamas ateityje
ūkininkauti, Leipcigo institute pradėjo studijuoti agronomiją, tačiau įsitikinęs, kad
ūkio vadovo darbas ne jam, pasirinko kitą discipliną – veterinariją. Jos mokėsi Ber-
lyno Karališkojoje veterinarijos akademijoje (1906–1907), vėliau Dorpatu (šiuo metu
Tartu) veterinarijos institute (1907–1910). Būtent tuo laikotarpiu, siekdamas paska-
tinti jaunesnio brolio Justino susidomėjimą Lietuva ir lietuviškumu, prenumeravo
Litwa. Vengdama painiavos, dienoraštininką ir prenumeratorių Vytautą Civinskį
toliau vadinsiu vardu.

Laikraščio *Litwa* prenumerata Vytautui nebuvo koks išskirtinis įvykis. Kartą
laiške močiutei skųsdamasis, kad jo studijas finansuojantis tėvas linkęs pernelyg
griežtai kontroliuoti išlaidas, išsakė nuomonę, jog vien periodikai šiuolaikiškas
kultūringas žmogus turėtų išleisti apie 30 sidabro rublių¹¹. 1908 m. rudenį planuo-
damas kitų metų išlaidas, kurias patirs gyvendamas nuomojamame bute Tartu,
Civinskis įskaičiavo ir pinigus periodikos prenumeratai: išvardino 7 pavadinimus,
kuriems skyrė 38 rublius; atsiduso, kad pinigų liks „pasiutiškai mažai. Bet be
laikraščių negi galima!“¹². Patyręs skaitytojas Vytautas galėjo būti ir kritiškas skai-

7 Jaunesni Vytauto broliai ir sesuo gimė iš antrosios santuokos, tėvui vedus pirmosios žmonos seserį Karoliną Okuličiūtę (1871–1943).

8 „Okuličienė, Elena“, biografinis straipsnis Pasaulio anykštėnų bendrijos portale (<http://www.anykstenai.lt/asmenys/asm.php?id=1472>; 2017-08-31).

9 „Bet gana apie lietuvių kalbą, nenoriu, kad ir

mano laiškas, kaip kad Močiutės, prasidėtų ir baigtųsi tuo, kas mane, tiesą sakant, mažiau domina, nei jus visi“ (VUB RS: f. 1, b. D1025, l. 96–97).

10 „Kartą per savaitę kovoju gindamas šventas lietuvių tautos teises“ (VUB RS: f. 1, b. D1043, l. 18).

11 VUB RS: f. 1, b. D1045, l. 104.

12 VUB RS: f. 1, b. D1044, l. 108.

tiniam. Pavyzdžiui, apie vieną skaitytų žurnalų atsiliėpė: „E, matos, ‘Образование’ menkas žurnalas. Уличный, ‘brukowy’ журнал”¹³. Kitąkart, skaitydamas lietuvišką Domo Šidlausio publikaciją, pasipiktino ir tema, ir leksika: „Małpa Šidlauskis dowodzi w Żemdirbisie że bogatswo pochodzi z oszczędnosci. A język, język! ‘Periškada’”¹⁴.

Pradėjęs *Dienoraštį* rašyti vien lenkiškai¹⁵, skeptiškai atsiliėpdavęs apie dažną to laiko lietuviškumo kategoriškumą¹⁶, Vytautas vertino pačią kalbą. Pasitaikius progai pirkosi gramatikas¹⁷ bei studijavo savarankiškai. Sprendimas toliau studijuoti Tartu tikriausiai buvo susijęs su lietuvių kalbos studijų tame mieste galimybe. Lietuvių diaspora ten buvo aktyvi: veikė studentų draugija, vyko kalbos paskaitos¹⁸. Civinškis prisijungė prie Lietuvių Dorpatu studentų draugijos, kurį laiką jai net vadovavo. Kalbos pasirinkimai atsispindėjo Civinškio *Dienoraštyje*: lietuvių kalba rašė vis dažniau, jos išteklis vartojo vis meistriškiau. Greita pažanga tikriausiai buvo susijusi su jau vaikystėje iš lietuvių valstiečių pasyviai perimtomis kalbos žiniomis (kartu su jais dirbdavo ūkyje, šienaudavo, jodavo naktigonėn) bei visais galimais mokymosi būdais (skaitė daug ir įvairių tekstų¹⁹, išdrįso lietuviškai šnekėti²⁰, pradėjo lietuviškai rašyti).

13 „Gatvės, bulvarinis žurnalas“ (VUB RS: f. 1, b. D1046, l. 42).

14 „Beždžionė [juokdarys] Šidlauskis *Žemdirbyje* įrodinėja, kad turtingumas kyla iš taupumo. O kalba, kalba! ‘Periškada’“ (VUB RS: f. 1, b. D1046, l. 83). Papiktinuso žodžio reikšmė yra ‘kliūtis, trukdymas’ (plg. lenk. *przeszkoda*; *LKŽe* s. v.).

15 Įdėmesnis skaitytojas pastebėjo, kad Vytauto rašyba neatitinka šiuolaikinės standartizuotos lenkų kalbos (pavyzdžiui, vartoja grafemą <ż>). Panaši rašyba matoma ir kitų Lietuvos lenkų bajorų sociolekto vartotojų raštuose (Simono Daukanto, Antano Juškos ir kt.). Neblogai ištirti šios savitos rašybos bruožai, pavyzdžiui, grafemų <z>, <ż> ir <ź> painiojimas (Sawaniewska-Mochowa 2002, 79), kuris galėjo atsirasti arba dėl minkštesnės nei Lenkijoje tarties, arba dėl menko diakritikų išmanymo (Sawaniewska-Mochowa 1995, 200). Sociolektas susidarė dėl Rusijos imperijoje atsidūrusios teritorijos izoliuotumo nuo Lenkijos ir dėl lenkiškų mokyklų draudimo (Adomavičiūtė-Čekmonienė, Čekmonas 1999, 37–38).

16 Šeimos draugų rate aptariant, kaip galima būtų kovoti su polonizacija, Povilas Gaideionis pasakė, jog lenkų kalbą reikėtų boikotuoti. Civinškis užsirašė, kad su tokia

pozicija nesutinka, tačiau pripažino, jog tautai atgimstant šovinizmo apraiškos būna neišvengiamos (VUB RS: f. 1, b. D1024, l. 51). Vytautas palankiau vertino vėliau sutikto Tartu universiteto studento Kazimiero Jokanto poziciją: „Jokanto metoda šneket lietuviškai vien su jaunesniais – puiki!“ (VUB RS: f. 1, b. D1044, l. 151).

17 Pirmiausia 1904 m. Leipzigo knygyne įsigijo Oskaro Wiedemanno gramatiką (*Handbuch der litauischen Sprache. Grammatik. Texte. Wörterbuch*, Strassburg: Verlag von Karl J. Trübner, 1897). Vėliau nusipirko Mykolo Miežinio žodyną ir Petro Kriaušaičio (Jono Jablonskio) gramatiką.

18 Tikriausiai būrelyje dėstė pažangūs lietuviškai studentai, pasisėmę žinių Tartu universiteto auditorijose. Šiame universitete lietuvių kalbą tuo metu dėstė latvių etnologas Jekabas Lautenbachas (1847–1928).

19 Minėjo skaitęs Prano Vaičiūčio, Žemaitės, Jono Biliūno, Vydūno, Maironio, Simono Daukanto kūrinių; išmoko deklamuoti bent pusę *Anykščių šilelio*; prenumeravo net kelis lietuviškus laikraščius.

20 Kartą užrašė, jog užsispyręs šnekėjo lietuviškai, kad ir „šlubuodamas“ („šniekialem letuviškaj, choć chromiejąc“; VUB RS: f. 1, b. D1024, l. 116).

Įrašai, tiesiogiai susiję su *Litwa*, išsidėstę tarp 1908 m. spalio pradžios, kai Vytautas pradėjo prenumeruoti leidinį Tambove su tėvais gyvenančiam jaunesniam broliui moksleiviui Justinui²¹, ir 1909 m. sausio pabaigos. Tuokart leidiniu jis nusivylė.

1908 m. spalio pradžios įrašė Civinskis pažymi: „išrašiau ‘Litwą’ Justinui“²². To paties mėnesio pabaigoje (apie 1908 m. spalio 25 d.) broliui pranešė: „Za parę dni zaczniesz otrzymywać miesięcznik ‘Litwa’. Kierunku on niema żadnego, redagowany niemożebnie, ale coż robić – jedyne litewskie pismo w polskim językie“²³. Matyti, kad leidinį jau vertino kritiškai. Pasirinkimą lėmė... pasirinkimo nebuvimas. Kitokio leidinio tiesiog nebuvo. Tiesa, 1908 m. lapkričio 11 d. atvirlaiškyje Justinas dėkojo už naują leidinį: „Otrzymałem N 4 pismu ‘Litwa’. Wiesz, powiem Ci po prawdzie, że ono mnie barzdo się podoba, tak że czekam každy numer z niecierpliwością“²⁴.

Broliui Justinui po kurio laiko mandagiai atsisakius dovanotos prenumeratos (aiškino, kad neturįs laiko skaitymui), Vytautas nenusileido. Netrukus po 1908 m. lapkričio 26 d. parašė: „od N.R. wypiszę ‘Litwę’ dosiebie, i tylko po przeczytaniu będe posyłał do Tambowa“²⁵. Gavęs progą įdėmiai paskaityti laikraštį, Civinskis stebėjosi jo nenuoseklumu: „Zabawna ta ‘Litwa’! Сами себя ругаютъ! Кающійся bajoras“²⁶. Gali būti, kad turėjo omenyje tame *Litvos* numeryje publikuotą skaitytojo laišką, kuriame rašyta, kad mėnraštis neturi tokios vertės ir tokių galimybių, kokias turėtų būdamas savitraščiu²⁷.

Atsakydamas į 1909 m. sausio 9 d. Justino atvirlaiškį²⁸, kuriame tas vėl dėkodamas už užsakytus jam leidinius priminė, kad lietuviškai skaito lėtai, o laiko trūksta, nes turės dar perlaikyti egzaminus, Vytautas sutiko nebeprenumeruoti jam *Lietuvos ūkininko*, tačiau pažymėjo, kad „*Litwę* będe Ci jednak i nadal wysyłał, a może od czasu do czasu będziesz mógł kawałki Robinzona zsyłabizować – to ważne, niezapomnieć tego przynajmniej, coś dotychczas zdobył“²⁹.

Tolesni Justino vertinimai nežinomi (1909 m. kovo 13 d. atvirlaiškyje jis dar paminė laukias *Litvos*), tačiau Vytauto 1909 m. sausio 29 d. įrašas yra perdėm kritiškas.

21 Justinas laiškuose Vytautui Civinskiui pasirašė broliu.

22 VUB RS: f. 1, b. D1044, l. 103.

23 „Už poros dienų pradėsi gauti mėnraštį ‘Litwa’. Pakraipos jis neturi jokios, redaguojamas baisiai, bet ką bedarysi – tai vienintelis lietuvių leidinys lenkų kalba“ (VUB RS: f. 1, b. D1044, l. 118).

24 „Gavau ‘Litvos’ laikraščio 4 numerį. Žinok, pasakysiu Tau nuoširdžiai, jis man labai patinka, taigi nekantriai laukiu kiekvieno numerio“ (VUB RS: f. 1, b. D1045, l. 103).

25 „Nuo Naujų metų išrašysiu ‘Litwą’ savo

vardu ir tik perskaitęs siuntinėsiu tau į Tambovą“ (VUB RS: f. 1, b. D1045, l. 75).

26 „Keista ta ‘Litwa’! Patys save bara! Atgailaujantis bajoras“ (VUB RS: f. 1, b. D1046, l. 44).

27 Skirgieļ 1908, 86 (<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0000074860;2017-09-07>).

28 VUB RS: f. 1, b. D1046, l. 102.

29 „*Litwą* ir toliau tau siųsiu, o gal retkarčiais dar galėsi Robinzono fragmentus ‘slebizavoti’ – tai svarbu, neprarasti bent to, ką jau išmokai“ (VUB RS: f. 1, b. D1046, l. 103).

„Litwa na rubla podrožala i co dwa tygodni wychodzić ma. Ale gównu gównem. Strach było by nawet dawać Justysiowi coś podobnego czytać”³⁰. Galima numanyti, kad laikraščio broliui nebesiuntė. Sunku pasakyti, kuri būtent publikacija išprovokavo tokią reakciją. Galbūt tai buvo vienas straipsnių, kuriuose itin neigiamai buvo atsiliepiama apie visus lenkus³¹.

Per maždaug tris mėnesius Civinskio reakcija į laikraštį pasikeitė radikaliai: nuo palaikymo ir rekomendavimo iki nuostabos ir net pasibjaurėjimo. Kas paskatino tokias permainas? Jau vien citatos iš Civinskio *Dienoraščio* leidžia suprasti, kad leidinys nebuvo sėkmingas. Panašu, kad pritrūko dialogo su tiksline auditorija. Leidinys brango, o publikacijos susižavėjimo nekėlė. Šį reiškinį ištirti padėtų nuodugnesnis laikraščio *Litwa* turinio ir jo kaitos tyrimas. Tokia komunikacijos su Lietuvos kitalkalbiais klaidų analizė galėtų būti vertinga ne tik kaip istorinė studija, bet ir kaip aktuali pamoka šiandienos Lietuvai.

Literatūra ir šaltiniai:

- ADOMAVIČIŪTĖ-ČEKMONIENĖ, IRENA; VALERIJUS ČEKMONAS, 1999: „Polskojęzyczna wysepka pod Onikszdami, której dziś już nie ma (z historii języka polskiego na Litwie rdzennej)“, *Studia nad polszczyzną kresową* 9, Warszawa: Semper, 33–76.
- Cywiński, Hieronim Hipolit, įrašas šeimos genealogijos rekonstrukcijoje (https://www.geni.com/people/Hieronim-Hipolit-Cywi%C5%84ski/600000000_9099892570; 2017 08 31).
- CIVINSKIS, VYTAUTAS, 1904: *Dienoraštis*; VUB RS: f. 1, b. D1024 (rankraštis, autografas).
- CIVINSKIS, VYTAUTAS, 1908: *Dienoraštis*; VUB RS: f. 1, b. D1044; f. 1, b. D1045 (rankraštis, autografas).
- CIVINSKIS, VYTAUTAS, 1909: *Dienoraštis*; VUB RS: f. 1, b. D1046 (rankraštis, autografas).
- [DAVAINIS-SILVESTRAITIS, MEČISLOVAS] M.D.S., 1909: „Odpowiedz na wiele zarzutów“, *Litwa* 1, 10 (<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0000074860>; 2017-09-07).
- LKŽė – *Lietuvių kalbos žodynas (I–XX, 1941–2002)*: elektroninis variantas, redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. redaktorė), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (²2008) (www.lkz.lt).
- MASTIANICA, OLGA, 2016: *Bajorija Lietuvos tautinio atgimimo projekte (XIX a. pabaiga–XX a. pradžia)*, Vilnius: Lietuvos istorijos institutas.
- „Okuličienė, Elena“, biografinis straipsnis Pasaulio anykštėnų bendrijos portale (<http://www.anykstenai.lt/asmenys/asm.php?id=1472>; 2017-09-07).

30 „Litwa rubliu pabrango ir dabar išeis kas dvi savaitės. Betgi tikras šūdas. Net baisu būtų Justukui duoti skaityti ką nors panašaus“ (VUB RS: f. 1, b. D1046, l. 129).

31 Vienas tokių straipsnių, pasirašytas M.D.S.

[Mečislovas Davainis-Silvestraitis], „Odpowiedz na wiele zarzutów“, pasirodęs *Litvos* 1909 m. 1 numerio p. 10 (<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0000074860>; 2017-09-07).

- SAWANIEWSKA-MOCHOWA, ZOFIA, 1995: „O polszczyźnie w Słowniku Szymona Dowkonta z połowy XIX wieku“, *Studia nad polszczyzną kresową* 8, Warszawa: Semper, 195–200.
- SAWANIEWSKA-MOCHOWA, ZOFIA, 2002: *Ze studiów nad socjolektem drobnej szlachty kowieńskiej XIX wieku (na podstawie słowników przekładowych Antoniego Juszkiewicza)*, Bydgoszcz: Akademia Bydgoska im. Kazimierza Wielkiego.
- SKIRGIELŁ, M., 1908: „Szanowny Panie Redaktorze...“, *Litwa* 6, 86 (<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0000074860>; 2017-09-07).

VERONIKA GIRININKAITĖ

Gauta 2017 m. rugsėjo 1 d.

Filologijos fakultetas

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius, Lietuva

el. p.: veronika.girininkaitė@mb.vu.lt